مجله اقتصادی
شماره‌های ۳ و ٤، خرداد و تیر ۱۳۹۸، صفحات ۱۵۳-۱۲۵

مروری بر مبانی بیمه تکافل

ابوالفضل عباسچیان
کارشناس ارشد حسابداری، مرکز آموزش مدیریت دولتی
Abbaschian.A@gmail.com
غفور حمیدی
کارشناس ارشد اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان
Hamidi_ghafour@yahoo.com
حمید رسولی
کارشناس ارشد اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز
Hamid.rasoli@gmail.com
سمیرا خلجی
دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان
skhalaji96@gmail.com

امروزه تکافل به عنوان یکی از الگوهای پرکاربرد در پوشش ریسک و بیمه مورد توجه محققان حوزه مالیه اسلامی و نیز فعالان بازارهای مالی به خصوص بازار محصولات بیمه‌ای در کشورهای مختلف جهان قرار گرفته است. از مهم‌ترین ویژگی الگوی تکافل، تطابق آن با هر دو دیدگاه فقهی امامیه (شیعی) و عامه (سنی) است. در این گزارش سعی بر آن است تا مبانی نظری و ساختار اجرایی این بیمه را در کشورمان و دیگر کشورهای اسلامی بررسی کنیم. در این پژوهش از روش کتابخانه‌ای و اسنادی برای گردآوری مطالب استفاده شده است. آمار و گزارش‌های کشورهایی که سابقه مناسبی از این صنعت دارند، ملاک عمل قرار داده شده است. این پژوهش به دنبال آن است تا به این جمع‌بندی برسد که این صنعت همان‌طور که با شریعت منطبق است، حافظ منافع شرکت‌ها و تکافل‌شوندگان نیز است. نتایج به‌دست‌آمده در این تحقیق نشان می‌دهد که برای گسترش صنعت تکافل باید فرهنگ‌سازی، ابتکار و خلاقیت و آموزش‌های عمومی صورت پذیرد تا این صنعت را به صورت عمومی معرفی کند؛ همچنین محصولات، همگن‌سازی و استانداردسازی الگوهای تجاری و تنظیم مقررات ذی‌ربط و نیز آموزش‌های تخصصی برای فعالان اقتصادی که تمایل به ورود در این عرصه را دارند حائز اهمیت است.

واژگان کلیدی: صنعت بیمه، بیمه تکافل، بیمه مرسوم، بیمه اتکایی، تکافل اتکایی.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

۱. مقدمه

نیاز به امنیت ازجمله مهم‌ترین نیازهای بشر است که بر اساس گذر زمان از تعریف ساده خود به امنیت در دارایی، سرمایه‌گذاری‌ها و مواردی از این قبیل، بسط و گسترش یافته است. در ابتدا به منظور رفع این نیاز از ابزارهای متفاوتی استفاده می‌شد تا اینکه نظام بیمه، مدون شد. بیمه درباره موضوعات خطرزا وخطردارانجام می‌گیرد که به معنای عدم اطمینان از وقوع زیان است. لذا مؤسسات و نهادهای بیمه‌ای یکی از عوامل و شرایط مؤثر در توسعه اقتصادی و مالی، ایجاد منابع جدید مالی، حفظ ثروت‌های ملی و جلوگیری از خطرهای تهدیدکننده در سرمایه‌گذاری از نظر تضمین خسارت و پرداخت غرامت است.

از اواخر قرن بیستم که تلاش‌هایی در جهت اسلامی شدن اقتصاد در جهان اسلام آغاز شد، ابتدا بانکداری اسلامی مطرح شد و حذف بهره از عملیات بانکی به عنوان گامی به سوی اسلامی شدن اقتصاد به حساب آمد. لیکن طبق نظر بسیاری از قضات مسلمان، بیمه در اسلام باید بر پایه تعامل و همکاری متقابل باشد و طبق این اصل، نظام بیمه اسلامی شامل مسئولیت مشترک، غرامت مشترک، منافع مشترک و وحدت است. بر اساس این تفکر بیمه تکافل به عنوان بیمه اسلامی به سراسر جهان معرفی شد و در اکثر کشورهای اسلامی استفاده می‌شود.

بنابراین مطالعه الگوهای تکافل و بررسی شرعی بودن فعالیت آن به منظور به‌کارگیری الگوهای تکافل برای تحت پوشش قرار دادن شرکت‌ها و افراد جامعه به عنوان جایگزین بیمه رایج با توجه به ویژگی‌های منحصربه‌فرد آن می‌تواند به شکوفاتر شدن اقتصاد منجر شود. این پژوهش به دنبال آن است تا به این جمع‌بندی برسد که این صنعت همان‌طور که با شریعت منطبق است، حافظ منافع شرکت‌ها وتکافل‌شوندگان نیز است و با تلفیق مفاهیم بیمه مرسوم و مفاهیم شریعت، بیمه تکافل را جایگزین بیمه مرسوم در کشورهای اسلامی کند که در آینده این صنعت عنوان بدیل بیمه رایج باشد.

پژوهش حاضر به ترتیب شامل بخش‌های اهمیت موضوع، تعاریف و مفاهیم، تاریخچه، پیشینه تحقیق، روش تحقیق و درنهایت نتیجه‌گیری و پیشنهاد است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

۲. اهمیت موضوع

نظام مالی اسلامی متشکل از سه حوزه کارکردی بانکداری اسلامی، بیمه اسلامی (تکافل) و بازار سرمایه اسلامی با پیشرفت خود به یک بخش مهم و اساسی در بازارهای مالی جهانی تبدیل شده و به عنوان یک الگوی مالی جایگزین، کارا و قابل‌اجرا در مقابل نظام مالی متعارف بسیار مورد توجه قرار گرفته است. بعد از طرح مسئله حرمت در خصوص بیمه مرسوم در بعضی کشورهای اسلامی، علمای دینی در آن کشورها به فکر افتادند تا با تغییراتی اساسی در ساز و کار بیمه مرسوم، شبهات مربوط به ربا، مشکلات را رفع کنند. حاصل تلاش آن‌ها منجر به نظام جدید بیمه‌ای به نام تکافل در جهان شد.

لذا در زمینه نظام بیمه تکافل، صاحب‌نظران و اندیشمندان اسلامی با استناد به روایات و آیات قرآنی همچون «تعاونوا علی‌البر و تقوی و لاتعاونوا علی اثم و العدوان؛ سوره مائده آیه ۲۰» معتقدند که از نظر اسلامی اساس این نوع بیمه بر اصل تعاون، همکاری و کمک متقابل افراد به یکدیگر مبتنی است. درواقع کمک متقابل افراد به یکدیگر در قالب تقسیم مشترک ریسک بالقوه‌ای که هر یک از اعضا با آن مواجه هستند، صورت می‌پذیرد و انتظار می‌رود که اعضا در این جهت خالصانه و بی‌ریا با یکدیگر همکاری داشته باشند. با توجه به همین اعتقاد و بر همین اساس نظام بیمه خصوصی اسلامی را بنا نهاده و آن را «تکافل» نامیدند (گروه مطالعات اسلامی بیمه، پژوهشکده بیمه، ۱۳۸۶).

لذا بیمه تکافل به جهت طیف کاربردی انعطاف‌پذیر در حوزه‌هایی مانند مسکن، اماکن تجاری، خودروها، کارخانه‌ها، حوادث و بیمه عمر حائز جایگاهی مستقل در دستگاه عمومی و نظام اقتصادی پیشرفته اسلام است. درواقع تکافل، شکلی از محافظت مالی را برای مسلمانانی فراهم می‌کند که قادر به دسترسی به بیمه متعارف نیستند. از دیگر مزیت‌های بیمه تکافل، اجتناب از سرمایه‌گذاری در دارایی‌های غیرمشروع است.

همچنین تعدیل ثروت، تداول ثروت و رفاه عمومی و جلوگیری از استثمار و ارتقای روح اخوت می‌شود که همگی مورد توجه دین مبین اسلام است. بر این اساس تکافل اقتصادی و همیاری همگانی در بهبود وضعیت اقتصادی جامعه و به خصوص رفع فقر اهمیت می‌یابد.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

۳. تعاریف و مفاهیم

در تعریف حقوقی، بیمه عبارت است از قراردادی که به موجب آن یک طرف (بیمه‌گر)[1] تعهد می‌کند در ازای پرداخت وجه یا وجوهی از طرف دیگر (بیمه‌گذار) در صورت وقوع یا بروز حادثه خسارت وارده بر او را جبران کرده یا وجه معینی را بپردازد. متعهد را بیمه‌گر، طرف تعهد را بیمه‌گذار و وجهی را که بیمه‌گذار به بیمه‌گر می‌پردازد حق بیمه و آنچه را که بیمه می‌شود، موضوع بیمه می‌نامند (بیات و حسین‌خانی، ۱۳۹۴).

تکافل از لغت عربی «کفالت» به معنای ضمانت کردن گرفته شده است. در عمل، تکافل به عنوان روشی مبتنی بر ضمانت مشترک اعضا یک گروه در برابر ضرر و زیان‌های احتمالی وارد بر هر یک از آن‌ها مطرح می‌شود. خدمات بیمه‌ای که در چارچوب موازین شرعی و فقهی ارائه می‌شود، تکافل خوانده می‌شود (جعفر، ۲۰۰۷)[2].

درواقع واژه تکافل مبتنی بر اصل قرآنی تعاون و به معنی «کمک متقابل و میان‌گروهی» است و هر عضوی در حمایت از نیازمندان داخل گروه سهم دارد. این نوع بیمه شبیه به «بیمه تعاونی»[3] است، این عملیات بیمه‌ای درست مانند بیمه‌های مشترک است که در سال‌های اولیه پیدایش بیمه نیز استفاده می‌شد. حتی امروزه در بین گروهی از افراد مورد استفاده قرار می‌گیرد (بالله، ۲۰۰۳)[4].

بیمه اتکایی را می‌توان روشی دانست که صنعت بیمه به جهت پراکندگی ریسک‌هایش که از بیمه‌شدگان تقبل کرده است، استفاده می‌کند؛ بنابراین خسارات بیمه‌ای بین شرکت‌های بیمه پخش می‌شود و هیچ شرکتی مسئولیت سنگین مالی ناشی از پوشش دادن به بیمه‌شدگانش را به تنهایی تحمل نمی‌کند. خسارات سنگین و حوادث فاجعه‌آمیز طبیعی که برای یک بیمه‌گر به تنهایی می‌تواند بسیار سنگین باشد، با بیمه اتکایی می‌تواند به بهترین نحو پوشش داده شود (میکایزاک و بابل، ۱۹۹۵)[5].

1.insurer
2. Jaffer
3. Cooparetive Insurance
4. Billah
5 .McIssac and Babbel

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

۳-۱. دیدگاه فقهای اسلامی درباره تکافل

پیشنهاد تشکیل شرکت‌های تکافل و نوع ساز و کار آن‌ها اعم از عمومی و خانواده که با عقدهای اسلامی افراد جامعه را تحت پوشش قرار می‌دهد از طرف متخصصان و فقهای اهل سنت بوده و تمام ساز و کارهای این شرکت‌ها به وسیله کمیته فقهی‌ای که در این شرکت‌ها در حال فعالیت هستند ،بررسی و مورد تأیید قرار می‌گیرند. این کمیته بر تمامی فعالیت‌های شرکت نظارت داشته و آن‌ها را با فقه اهل سنت تطبیق داده و در صورت تأیید شرعی اجازه عملیاتی شدن آن‌ها را می‌دهند؛ بنابراین از نظر فقه اهل سنت ساز و کارهای این شرکت‌ها مطابق با شرع است (عسگری و اسماعیلی گیوی، ۱۳۸۸، صص ۸۲-۸۳).

نکته‌ای که جا دارد در اینجا به آن اشاره شود، آن است که به دلیل آنکه تکافل در قالب یک شرکت شکل می‌گیرد که بیمه‌گذاران، سهام‌داران آن شرکت به حساب می‌آیند، هر فرد به میزان استطاعت مالی خود، حق بیمه می‌پردازد و به همان میزان هم مالک شرکت تکافلی می‌شود. در این نوع بیمه، بیمه‌گذاران، پولی که از جیب آن‌ها پرداخت می‌شود تا خسارت یک فرد فقیر جبران شود را به عنوان نوعی بخشش (هبه) قلمداد می‌کنند، لذا فرد فقیر با وجود پرداخت حق بیمه اندک ممکن است خسارتش به میزان بسیاری جبران شود. این دو مسئله به معنای فقرزدایی و کمک به مستمندان جامعه است که مورد تأکید اسلام است (توحیدی‌نیا، ۱۳۸۷، ص ۱۱۰).

بر این اساس، بیمه تکافل به عنوان یکی از الگوهای پرکاربرد در پوشش ریسک بیمه، مورد توجه اندیشمندان حوزه مالی اسلامی و نیز فعالان بازارهای مالی به خصوص بازار محصولات بیمه‌ای درکشورهای مختلف جهان است (صحت، ترکستانی و حقیقی کفاش، ۱۳۹۵).

۳-۲. تفاوت بیمه تکافل و بیمه‌های مرسوم

علاوه بر محدودیت‌های دولتی و شرایط اقتصادی دیگر عوامل مؤثر بر تقاضای بیمه، اعتقادات مذهبی و جمعیت‌شناسی منطقه‌ای است که منجر به جایگزین شدن بیمه تکافل برای بیمه‌های مرسوم به‌ویژه برای مسلمانان شد و نیز عدم انطباق شریعت. قرارداد بیمه با هدف ارائه تسهیلات از طریق انتقال ریسک است. در حالی که اساس بیمه تکافل بر به اشتراک‌گذاری ریسک و برادری است.

در جدول زیر تفاوت‌های اساسی بین بیمه تکافل (اسلامی) و بیمه مرسوم (غیراسلامی) در روندهای سرمایه‌گذاری، تقسیم مفاد و خسارات، غرامت‌ها و ضمانات، پرداخت مصارف و

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

کارمزدهای کاری و اداری آن، حکم شرعی، نوعیت قراردادهایی که در آن‌ها استفاده می‌شوند و مسئولیت تصدی‌ها یا شرکت‌های ارائه‌کننده بیمه اسلامی و غیراسلامی ارائه شده است. در بیمه تکافل ماهیت قرارداد متفاوت از بیمه‌های معمول است، به دلیل آنکه قراردادها ماهیت خرید و فروش ندارند بلکه یک نوع قرارداد مشارکتی هستند از این رو یکی از تفاوت‌های مهم بیمه تکافل با سایر قراردادها این است که بیمه‌گذاران در درآمد حاصل از عملیات بیمه تکافل و سرمایه‌گذاری‌های انجام‌شده طبق شریعت اسلامی، شریک هستند.

جدول ۱. تفاوت‌های اساسی بین بیمه مرسوم و تکافل (بیمه اسلامی)

شرح	بیمه مرسوم	تکافل
سرمایه‌گذاری	بنیاد آن بر سود استوار است و با احکام شرعی تطابق ندارد.	بنیاد آن بر سود استوار نیست و با احکام شرعی کاملاً تطابق دارد.
نظارت شرعی	ندارد	نظارت بر روند کاری تکافل
مفاد	بر اساس رضایت شرکت تقسیم می‌شود	به همه مشترکین تقسیم می‌شود
ضمانت /گارانتی	از سوی شرکت داده می‌شود.	به همه مشترکین تقسیم می‌شود.
خسارت /غرامت	از سرمایه شرکت پرداخته می‌شود	از سرمایه تکافل پرداخته می‌شود
مصارف اداری	از حق بیمه پرداخته می‌شود	از سرمایه سهام‌داران پرداخته می‌شود
کارمزد بنگاه	از حق بیمه پرداخته می‌شود	از سرمایه سهام‌داران پرداخته می‌شود
حکم	با اوامر و مقررات شریعت اسلامی مطابقت ندارد	کاملاً در تطابق با اوامر و مقررات شریعت
نوعیت قرارداد	خرید و فروش	تبرو و مضاربه
مسئولیت شرکت	ضمانت کننده صادر شده	اداره‌کننده سرمایه

٤. تاریخچه

از اواخر قرن بیستم تلاش‌هایی در جهت اسلامی شدن اقتصاد در جهان اسلام آغاز شد، ابتدا بانکداری اسلامی مطرح شد و حذف بهره از عملیات بانکی به عنوان گامی به سوی اسلامی شدن اقتصاد به حساب آمد. لیکن طبق نظر بسیاری از قضات مسلمان بیمه در اسلام می‌بایست بر پایه تعامل و همکاری متقابل باشد و طبق این اصل، نظام بیمه اسلامی شامل مسئولیت مشترک، غرامت مشترک، منافع مشترک و وحدت است. ایده بیمه سازگار با شریعت که به اسم تکافل و بیمه تعاون

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

شناخته شده است، در سال ۱۹۷۶ در یک کنفرانس بین‌المللی به نام «اقتصاد اسلامی»[1] واقع در مکه مطرح شد.

امروزه بیش از ۶۳ شرکت تکافل در جهان اسلام فعالیت می‌کند که ۳۱ شرکت تکافل در کشورهای عرب، ۱۶ شرکت تکافل در کشورهای غیرمسلمانی که جمعیت مسلمان نیز دارند. شرکت‌های تکافل بسیار موفق در کشورهای عربی تا ۸ درصد سود سهام داشته‌اند به گونه‌ای که یک شرکت تکافل در دبی در سال ۲۰۰۷ بالغ بر ۴ میلیارد دلار حق بیمه دریافت کرد و بیمه‌های تکافل در کشورهای اسلامی در سال گذشته ۳۰۰ میلیارد دلار را تحت پوشش خود قرار داده‌اند.

۵. مروری بر مطالعات انجام‌شده

۵-۱. مطالعات انجام‌شده در خارج

آکوب[2] (۲۰۰۹) در مقاله‌ای با عنوان (بیمه اتکایی و تکافل اتکایی) ابتدا به معرفی بیمه اتکایی و قراردادهای مورد استفاده در بیمه اتکایی پرداخته و سپس مدل‌های مورد استفاده در تکافل اتکایی را مطرح می‌کند.

اختر[3] (۲۰۰۹) در پژوهشی با عنوان (فرصت‌های بالقوه تکافل در پاکستان؛ الگوی تحول‌آفرین و عملیاتی) به بررسی وضعیت بازار تکافل در دنیا و مقایسه آن با بیمه مرسوم به پیش‌بینی موفقیت این صنعت در پاکستان و در بخشی از پایان‌نامه خود به مقایسه تکافل و بیمه رایج پرداخته است، توضیحاتی در مورد الگوهای رایج استفاده شده شرکت‌های تکافل نیز ارائه داده است.

ارنست و یانگ[4] (۲۰۱۴) در پژوهش خود اظهار داشته‌اند که تکافل در سال ۲۰۱۴ در کشورهای عربستان سعودی، امارات و مالزی رشد مثبت و آهسته داشته است و در مقایسه با بخش بانکداری توسعه‌یافته اسلامی، تکافل با اختصاص نقدینگی کمتر و عملکرد متنوع‌تر، توسعه کمتری داشته است. صنعت بیمه تکافل نیاز به استانداردسازی الگوهای تجاری و مقررات به‌ویژه برای کشورهای توسعه‌یافته مسلمان چندفرهنگی یا حتی جمعیت غیرمسلمانان دارد. بیمه تکافل با نقدینگی حدود دو تریلیون دلار در بازار جهانی اقتصاد اسلامی به رشد آرام خود که حدود ۱۴

1. Islamic economy
2 Akub
3. Akhtar
4 .Arnst & young

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

درصد برآورد شده است، ادامه می‌دهد. با این حال استراتژی‌های نامشخص موجب کند شدن در رشد کوتاه‌مدت برخی بازارها بوده است.

اخترو سعدالله خان[1] (۲۰۱۷) در مقاله پژوهشی با عنوان «عوامل تعیین‌کننده تقاضای بیمه مرسوم و بیمه تکافل: تجزیه و تحلیل منطقه‌ای» بر تحلیل و جداسازی عوامل تعیین‌کننده تقاضای بیمه مرسوم وتکافل در مناطق آسه آن و آسیای شرقی و میانه متمرکز شده‌اند. برای ارزیابی تأثیر عوامل اقتصاد کلان و جمعیت شناختی بر بیمه‌های مرسوم و تقاضای تکافل نمونه‌ای از ۱۴ کشور آسیایی دارای بیمه‌های مرسوم و تکافل در دوره زمانی ۲۰۱۴-۲۰۰۵ میلادی، مدل‌های رگرسیون اثر تصادفی ثابت و تصادفی، اقتصادسنجی پانل داده‌ها مورد استفاده قرارگرفته است. نتایج به دست آمده در این تحقیق نشان می‌دهد که درآمد و بخش مالی تأثیر قابل‌توجهی بر تقاضای بیمه در تمام مناطق داشته است .از سوی دیگر، تورم و شهرنشینی تأثیر مثبتی بر تقاضای بیمه‌های مرسوم و تکافل در تمام مناطق داشته است. همچنین توسعه بخش مالی به طور مثبت باعث ایجاد تقاضای بیمه تکافل در منطقه آسه آن می‌شود. طبق نتایج این مطالعه، افزایش درآمد سرانه، شهرنشینی شناخت و آموزش و پرورش نقش کلیدی در ایجاد آگاهی برای افزایش تقاضای بیمه در کشورهای پرجمعیت و بزرگ آسه آن (خاورمیانه) و نیز جنوب آسیا داشته است و از این روی فرصت‌های توسعه را برای بیمه مرسوم و تکافل در این کشورها فراهم کرده است.

۵-۲. مطالعات انجام‌شده در داخل

حمیدرضا اسماعیلی گیوی (۱۳۸۹) در پایان‌نامه‌ای به عنوان (مقایسه کارایی بیمه اسلامی (تکافل) و بیمه متعارف با استفاده از فرایند تحلیل سلسله مراتبی) سه فرضیه (شامل یک فرضیه اصلی و دو فرضیه فرعی) مطرح کرده است که با استفاده از این فرضیه‌ها به این نتایج رسیده است: الف. کارایی بیمه مرسوم از بیمه اسلامی (تکافل) بیشتر است. ب. کارایی بیمه اسلامی (تکافل) عمر بیشتر از بیمه عمر مرسوم است.

سلیمانی و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان (طراحی صندوق سرمایه‌گذاری مشترک بیمه‌ای به منظور افزایش ظرفیت بیمه‌اتکایی) ظرفیت محدود بیمه‌های اتکایی را مطرح می‌کنند و

1. Waheed Akhter and Saad Ullah Khan

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

بیان می‌دارند که یکی از ابزارهای کارامد برای رفع این مشکل، ارتباط مستقیم صنعت بیمه با بازار سرمایه است که از طریق انتشار اوراق بهادار سازگاری ریسک با توجه به بررسی‌های انجام‌شده صندوق سرمایه‌گذاری بیمه‌ای به منظور افزایش ظرفیت بیمه‌اتکایی پیشنهاد شده است.

عسگری وعظیم‌زاده‌آرانی (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان (تحلیل مقایسه‌ای بیمه اتکایی و تکافل اتکایی و ارائه راه‌کارهایی جهت اجرایی کردن تکافل اتکایی در جمهوری اسلامی ایران) به بررسی و مقایسه عملکرد بیمه اتکایی ایران در دو بخش داخلی و خارجی پرداخته‌اند و مطابق نتایج دست آمده در این پژوهش مفاهیمی چون تعاون، مشارکت دوطرفه، تبرع و تقسیم سود در بین مشارکت‌کنندگان که در روش تکافل اتکایی به کار رفته‌اند، مفاهیمی هستند که در فرهنگ اسلامی و ایرانی، جایگاه والایی دارند. یکی از مهم‌ترین مزایای تکافل اتکایی نسبت به بیمه اتکایی، هماهنگ بسیار زیاد آن با سایر حوزه‌های مالی اسلامی یعنی بانکداری اسلامی، بازار سرمایه اسلامی و بازار پول اسلامی است؛ لذا به‌کارگیری آن در کشور باعث انسجام بیشتر سیستم تأمین مالی اسلامی است.

٦. روش تحقیق

در این مطالعه از روش کتابخانه‌ای و اسنادی برای گردآوری مطالب استفاده شده است. آمار و گزارش‌های کشورهایی که سابقه مناسبی از این صنعت دارند ملاک عمل قرار داده شده است. الگوهای اصلی در این صنعت در چند کشور اسلامی به صورت قانون قابلیت اجرایی پیداکرده است که در زیر نمونه‌هایی از تجربیات این کشورها ارائه می‌شود.

٦-١. تجربیات سایر کشورها

در زمینه بیمه تکافل در سایر کشورها و مناطق مختلفی از جهان اقدامات مؤثری انجام شده است. ازجمله می‌توان به منطقه خاورمیانه، کشورهای عضو گروه آسه آن و آسیای مرکزی اشاره کرد. لازم به ذکر است علاوه بر اینکه بیمه به عنوان یک منبع پوشش ریسک محسوب می‌شود، از طریق سرمایه‌گذاری‌های طولانی‌مدت موجب صرفه‌جویی، توسعه اقتصادی و دسترسی به منابع و تخصیص مناسب آن نیز می‌شود .با این حال، صنعت بیمه در اکثر کشورهای آسیایی، نادیده گرفته شده است. درنتیجه سرمایه‌گذاری‌های خارجی و خصوصی در بخش صنعت بیمه کاملاً محدود بوده است (سیگما، ۲۰۱۳). توسعه اقتصادی در اکثر اقتصادهای آسیایی و حوادثی مانند بحران مالی

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

آسیا (۱۹۹۷) و بحران مالی جهانی (۲۰۰۷-۲۰۰۸)، موجب افزایش تقاضای بیمه به عنوان ابزار کاهش خطر و صرفه‌جویی در هزینه‌ها شده است.

کشور سودان

صنعت تکافل در سودان در اواخر دهه ۱۹۷۰ میلادی شکل گرفت. شرکت‌های مشابهی در همین دوره در خاورمیانه فعالیت خود را آغاز کرده‌اند. در همین سال‌ها شرکت بیمه اسلامی عربی (IAIC) در امارات متحده عربی و شرکت بیمه اسلامی در سودان تأسیس شد؛ اما زمان بیشتری برای توسعه جدی این الگو مورد نیاز بود، بدین ترتیب نخستین شرکت تکافل در سال ۱۹۷۸ میلادی در سودان به نام شرکت بیمه اسلامی با مسئولیت محدود و به صورت یکی از شرکت‌های وابسته به بانک اسلامی فیصل سودان تأسیس شد و سپس در همان سال در عربستان سعودی نیز تأسیس شد.

کشور مالزی

در سال ۱۹۸۴ مالزی به عنوان کشوری پیشرو در این حوزه، اقدام به تدوین و تصویب اولین چهارچوب حقوقی برای تکافل کرد. این قانون زمینه‌ای مناسب برای موفقیت الگوی تکافل در مالزی و سایر کشورهای جنوب شرق آسیا ایجاد کرد. اولین شرکت رسمی فعال در حوزه تکافل در کشور مالزی در سال ۱۹۸۵ میلادی تأسیس شد امروزه بیش از ۸۰ درصد بازار بیمه مالزی بر اساس قوانین صنعت بیمه تکافل فعالیت دارند و بیش از ۱۵ درصد تولید ناخالص داخلی مالزی درانحصار بیمه‌های تکافل قرار دارند، بانک مرکزی مالزی (نگارا) به عنوان نهاد نظارتی بیمه‌ای بوده و بر عملکرد شرکت‌های تکافلی نظارت دارد.

کشور پاکستان

در پاکستان قانون تکافل از سال ۲۰۰۵ به ا جرا درآمد و شرکت تکافل پاکستان- کویت در همان سال فعالیت خود را آغاز کرد. در حال حاضر پنج شرکت تکافلی در پاکستان مشغول فعالیت هستند. در کشورهای حوزه خلیج فارس نیز قوانینی در ارتباط با تکافل منجمله در بحرین و عربستان تدوین شده است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

کشورهای برونئی، سنگاپور و اندونزی

در سال ۱۹۹۳ میلادی دو شرکت تکافل در برونئی و سال بعد دو شرکت تکافل در اندونزی و در ۱۹۹۵ میلادی یک شرکت تکافل در سنگاپور تأسیس شد. در سال ۲۰۰۷ میلادی کل حق بیمه صادر شده در اندونزی ۶,۹ میلیارد دلار آمریکا بوده است. در اوایل سال ۲۰۰۸ میلادی محصولات تکافلی در اندونزی توسط سه عامل تکافلی خالص و ۳۲ بیمه‌گر فروخته شده‌اند. حجم بازار تکافل با افزایش از ۵۶ میلیون دلار آمریکا در سال ۲۰۰۶ میلادی به تقریباً ۱۵۰ میلیون دلار در سال ۲۰۰۷ میلادی، دو برابر شده است.

کشور ترکیه

ترکیه یکی از تازه‌واردهای صنعت تکافل است و هنوز شرکت‌های مجزا برای تکافل تشکیل نشده است لذا محصولات تکافل از طریق بانک‌ها به فروش می‌رسند. اگرچه ترکیه دارای بازاری با پتانسیل بالا برای بیمه اسلامی است اما محدودیت ارائه انواع بیمه تکافلی و همچنین عدم زیرساخت‌های حقوقی و مالی اسلامی لازم، مانع از رشد این صنعت در بازار ترکیه شده است. در کشور ترکیه تمایل بانک‌ها برای مشارکت در این صنعت بیشتر بوده است. به عنوان مثال بانک‌های دولتی ازجمله(Ziraat) و (Halkbank) دو بانک شرکت‌کننده در این بازار بوده‌اند. در حال حاضر چهار بانک (Asya، Turkiye، Albaraka و Kuveyt Turk) در این پروژه حضور دارند که سهم آن‌ها در صنعت بانک ترکیه ۳ /۵ درصد است.

کشور بحرین

بحرین اولین کشور خاورمیانه است که قوانین خاص تکافل را در سال ۲۰۰۶ ارائه کرد و قوانین تکافلی آن در خاورمیانه جزو پیشرفته‌ترین‌ها محسوب می‌شود. بانک مرکزی بحرین (CBB) در مرحله پیش‌نویسی یک چارچوب کامل و مبسوط برای تکافل و سرمایه‌گذاری اتکایی در بخش تکافلی است. این تحولات به احتمال زیاد می‌تواند بخش اقتصاد اسلامی این کشور را بیش از پیش تقویت کند.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

کشور عمان

عمان یکی از تازه‌واردان به بخش اقتصاد اسلامی است و برای وضع مقررات تکافلی گام‌های سریعی برداشته است. بر اساس پیش‌نویس مقررات تکافل، عاملان بیمه باید حداقل یک سرمایه ۲۶ میلیون دلاری داشته باشند.

کشور امارات متحده عربی

در امارات متحده عربی، مقررات تکافل در سال ۲۰۱۰ وضع شد. در حال حاضر برای تضمین عملیات بیمه‌گران بر مبنای شریعت به همکاری‌های بیشتر دولتی نیاز است. با توجه به اینکه تمایل دولت برای اجرای دیدگاه‌های اقتصاد اسلامی در سه سال گذشته افزایش یافته، به نظر می‌رسد صنعت تکافل نسبت به قبل در این کشور پیشرفت بیشتری داشته باشد.

کشور عربستان سعودی

عربستان با تغییرات منظم برای به دست آوردن سهم بیشتر به عنوان یکی از بزرگ‌ترین بازارهای بیمه اسلامی به شمار می‌آید. با وجود این وضع مقررات جدید مانند بیمه اجباری برای وسایل نقلیه دولتی و بیمه اجباری شخص ثالث نیز می‌تواند به رونق بازار در سطح متوسط کمک کند.

توسعه تکافل در منطقه آسیا– اقیانوس آرام سه مرحله را طی کرده است: مرحله تکامل تدریجی، مرحله پرورش (توسعه یافتن) و مرحله تثبیت، در اغلب کشورهای آسیا- اقیانوس آرام مرحله اول در دو دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ میلادی طی شده است. در آن دوره اشتیاق شدید برای تأسیس نظام مالی اسلامی به تأسیس بانکداری اسلامی انجامید.

تکافل در دیگر کشورها ازجمله استرالیا در سال ۱۹۹۷ تأسیس شد تا زیان‌های مالی مربوط به منازل و وسایل نقلیه تجاری و خصوصی مسلمانان استرالیا را جبران کند. تکافل در بنگلادش در سال ۱۹۹۹ تشکیل شد. سه شرکت بیمه تکافل که در بنگلادش فعالیت می‌کنند عبارت‌اند از:« بیمه اسلامی بنگلادش» با مسئولیت محدود که در زمینه بیمه عمومی فعالیت می‌کند، «بیمه اسلامی زندگی خاور دور» با مسئولیت محدود و «بیمه بازرگانی اسلام» با مسئولیت محدود، اما شرکت‌های بیمه‌ای که بر اساس عقود اسلامی در مالزی سرمایه‌گذاری می‌کنند سودآور هستند. سود آن‌ها از محل سرمایه‌گذاری‌ها بیش از ۴۳ درصد و از محل عملیات بیمه‌گری ۱۵ درصد است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

٦-١-١. عوامل تقاضای بیمه تکافل

اغلب پژوهشگران به عنوان مثال، (عبدالله، ۲۰۱۲؛ بک و وب، ۲۰۰۳؛ براون و کیم، ۱۹۹۳؛ درگوس ۲۰۱۴؛ رضوان، ۲۰۱۴؛ یزید و همکاران، ۲۰۱۲)[1] عوامل تعیین‌کننده تقاضا برای بیمه مرسوم و بیمه تکافل را به دو دسته گسترده از عوامل اقتصاد کلان و جمعیت شناختی تقسیم کرده‌اند که در میان عوامل اقتصاد کلان، درآمد به عنوان مهم‌ترین عامل تعیین‌کننده تقاضا برای بیمه تکافل در نظر گرفته می‌شود (براون و کیم،۱۹۹۳).

پژوهشگران مختلفی عوامل اقتصادی و اجتماعی- دموگرافیک را به عنوان عوامل تعیین‌کننده تقاضای بیمه زندگی در منطقه خاورمیانه مورد بررسی قرارداده‌اند و دریافته‌اند که در میان عوامل کلان اقتصادی، درآمد سرانه، تولید ناخالص داخلی، تورم و تحولات بخش مالی اثرات مثبت بر تقاضای بیمه تکافل داشته است؛ در حالی که امید به زندگی، نسبت بدهی و تأمین اجتماعی تأثیر منفی بر تقاضای بیمه می‌گذارد (چارک وگاسپی، ۲۰۱۱[2] و نوبیغ، ۲۰۱۶[3]).

آموزش و پرورش نیز یکی از مهم‌ترین فاکتور جمعیت شناختی است که به عنوان یک پروکسی برای سطح نگرانی و آگاهی از ریسک استفاده می‌شود. رابطه مبهم بیمه عمر و آموزش و پرورش به مثابه پیش‌فرض برای سطح آگاهی و ریسک‌پذیری در بخش بزرگ‌تر ادبیات به عنوان عوامل تعیین‌کننده تقاضای بیمه زندگی وجود دارد (زیتز، ۲۰۰۳)[4]. به عنوان مثال، (هاواریونی، ۲۰۰۶)[5]در مطالعه خود نشان داد که آموزش و پرورش یک متغیر مهم است که تقاضای تکافل را تحت تأثیر قرار نمی‌دهد (رضوان، ۲۰۱۴)[6]. در پژوهش خود با استفاده از روش ARDL بیمه عمر و بیمه تکافل در کشور مالزی طی دوره۱۹۷۰-۲۰۰۸، مورد بررسی قرار داد و به این نتیجه دست یافت که سطح تحصیلات تأثیر مثبت و بلندمدت در بیمه‌های زندگی و تقاضای بیمه تکافل دارد.

بر اساس بحث فوق، می‌توان انتظار داشت که عوامل اقتصادی و اجتماعی- دموگرافیک ازجمله، درآمد سرانه تولید ناخالص داخلی، تورم و تحولات بخش مالی و نیز آموزش و پرورش

1. Abdullah, 2012; Beck &Webb, 2003; Browne & Kim, 1993; Dragos, 2014; Redzuan, 2014; Yazid et al. 2012).
2.Ćurak and Gašpić
3. Noubbigh
4. Zietz(2003)
5. Havariyuni
6. Redzuan

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

می‌تواند نقش مهمی در ارتقای آگاهی درباره صنعت بیمه و بیمه تکافل داشته باشد. جمعیت بالا و شهرنشینی تأثیر مثبت بر تقاضای بیمه را به دلایل مربوط به توسعه اقتصادی بالاتری در مناطق شهری نشان می‌دهد، بلکه افزایش در معرض عوامل خطر مثلاً جنایت، آلودگی هوا است (بک و وب: ۲۰۰۳، هوانگ و گائو۲۰۰۳:)[1].

۷. مروری بر نظام تکافل

تکافل ترجمه عملی مفهوم روح مشترک آدمی است و به نظر می‌رسد یگانه راه نظم بخشیدن به نظام معاش انسان است که در جهت نظام معادی همچنان‌که در فرمان امام علی علیه‌السلام به مالک اشتر می‌بینیم همان انسان بودن و شباهت در خلقت برای محبت و حمایت مردم کافی است: «واشعر قلبک الرحمه للرعیه والمحبه هم والطف بهم و لا تکونن علیهم سبعا ضاریا تغتنهم اکلهم، فانهم صنفان اما اخ لک فی الدین او نظیر لک فی الخلق»[2] «قلبی پرمحبت به رعیت داشته باشد و چون درنده‌ای که خوردنشان را غنیمت می‌داند نباش زیرا که مردم دوگونه‌اند یا برادر هم‌دین تو هستند و یا شبیه در آفرینش با تو».

مبانی نظام تکافلی اسلام شامل حیات اجتماعی و حکومت اسلامی است که این دو مربوط به کل نظام تکافلی اسلام هستند. لذا نظام‌های تکافلی اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و ... را در برمی‌گیرد؛ اما می‌بایست با توجه به این دو اصل در رابطه با هر نظامی به طور خاص مبانی مربوط به آن نظام مد نظر قرار بگیرد که به طور حتم از این دو اصل سرچشمه می‌گیرد.

۷-۱. مبانی و اصول نظام جامع تکافلی اسلام

در قسمت تعاریف تکافل، نظام تکافل اقتصادی را زیرمجموعه‌ای از نظام جامع تکافل دانستیم. آنچه در نظام تکافل اقتصادی اسلام موضوعیت دارد و باعث حیات اقتصادی جامعه است، کفالت همگانی است. به این معنا که افراد اجتماع نسبت به یکدیگر مسئولیت متقابلی دارند که در قبال آن باید پاسخگو باشند. به موجب این اصل مسلمانان جهان کفالت یکدیگر را بر عهده داشته و اسلام در حدود امکانات آن را فریضه‌ای مثل سایر فرائض و لازم‌الاجرا دانسته است. این امر در حقیقت

1. Hwang and Gao، Beck and Webb

۲. نهج البلاغه، نامه ۵۵۳، بند ۹.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

حاکی از وظیفه دولت، در ملزم نمودن مردم به رعایت تکالیف قانونی است. دولت در سازمان جامعه اسلامی، ضامن اجرای احکام امر به معروف و نهی از منکر بوده ونیز مسئول صحت اجرای مقررات است. همچنان نیز باید آن‌ها از لحاظ مالی چنان به زندگی‌شان بهبود بخشد که نظر الهی، دائر بر فریضه مزبور، انجام‌شده تلقی شود.

وظیفه دولت در تأمین سطح زندگی مناسب برای افراد صرفاً مستند و محدود به اصل اول نیست؛ زیرا همچنان که پیش‌تر نیز اشاره شد، اصل دیگری هم به عنوان سهیم بودن جامعه در اموال و درآمدهای دولتی (ناشی از ضمان اعاله)[1] شناخته شده است که به موجب این حق، دولت مستقیماً و رأساً وظیفه دارد تا سطح زندگی مناسبی برای کسانی که عرفاً به این حد از رفاه مادی نرسیده‌اند، فراهم کند.

۷-۲. هدف نظام تکافل اقتصادی اسلامی

ازآنجا که نظام تکافل اقتصادی اسلام جزئی از نظام اقتصادی اسلام است، هدف نظام تکافل اقتصادی اسلام را این‌چنین تعریف می‌کنیم که عبارت است از: «کلیات جهان مشمولی که اقتصاد اسلامی آن‌ها را از طریق تکافل، مطلوب شمرده است».

نظام اقتصادی اسلام در جامعه‌ای قابل‌اجرا است که دنیا را هدف ندانند و آن را وسیله و مقدمه‌ای برای سعادت ابدی وزندگی اخروی بشناسند؛ زندگی دنیوی را میدان آزمایش و وسیله پاک‌سازی خود بدانند «حتی یمیز الخبیث من الطیب...».

البته بدون شک هدف نهایی دین، اعتلای معنوی انسانی در ساحت علم و عمل است و هرچه در اسلام به آن توجه شده از حیث تأثیری بوده که در این غایت داشته است. از این روی تمامی نظام‌های اسلامی، ازجمله نظام اقتصادی اسلام طرق وابزاری برای نیل به این مقصد اعلی هستند. البته گاهی تربیت و اعتلای معنوی انسان، در زمره اغراض مستقیم برخی دستورات اقتصادی اسلامی قرار می‌گیرد. برای مثال در زکات، خمس و صدقه قصد قربت و نزدیک شدن به خداوند متعال شرط شده است تا آنکه این امور علاوه بر اثری که در تأمین فقرا و توازن اقتصادی دارند، موجب تذکر و

---

۱. این دو اصل را شهید بزرگوار صدر با اندکی تغییر از اصول تأمین اجتماعی برمی‌شمارد (محمدباقر صدر، اقتصاد ما، ترجمه اسپهبدی، جلد دوم، انتشارات اسلامی، ۱۳۵۷ صص ۳۲۱ و ۳۲۰).

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

تقرب به سوی پروردگار شوند. افزون بر این امور پیش گفته تمرینی برای دل بریدن از مال دنیا است و از این جهت جنبه تربیتی دارند.

درواقع تکافل به معنای کفالت همگانی در برقراری عدالت اقتصادی، تأمین معاش و ارتقای رفاه عمومی از اجزای اصیل فرهنگ اسلامی در صدر اسلام و در دوران حکومت‌های برحق اسلامی بوده است. براین اساس تکافل اقتصادی و همیاری همگانی در بهبود وضعیت اقتصادی جامعه و به خصوص رفع فقر اهمیت می‌یابد. ثابت می‌شود که الگوی تکافل در معنای اصطلاحی خود به عنوان نهادی برای پوشش ریسک نیز در چارچوب نظام تکافل اقتصادی اسلام حائز جایگاه اصیل است.

۷-۳. اثرات مختلف تکافل اقتصادی

درمجموع چهار اثر برای نظام تکافل اسلامی متصور است:

الف- اثرات اقتصادی (تعدیل ثروت، تداول ثروت، رفاه عمومی)

در این رابطه می‌توان به سه اثر تعدیل ثروت، تداول ثروت و رفاه عمومی که از عناصر جامعه بدون فقر و تکاثر به حساب می‌آیند، اشاره کرد.

ب- اثرات اجتماعی (جلوگیری از استثمار و ارتقای روح اخوت)

در اثر تحقق عدالت اقتصادی و جامعه بدون فقر و تکاثر تحت حکومت اسلامی قطعاً نظام ارباب-رعیتی و نظام استثماری رخت بر خواهد بست و رو حیه معنوی اخوت هر چه بیشتر در جامعه تثبیت خواهد شد.

ج- اثرات سیاسی (تقویت رابطه بین امام و مردم و قدرت سیاسی)

در جامعه‌ای که مردم و حکومت سعی در انجام تعهدات اقتصادی خود که از جانب دین به آن‌ها محول شده برمی‌آیند، به عنوان مثال هم مردم و هم حکومت به آیه «خذ من اموالهم صدقه» عمل می‌کنند؛ یعنی هم مردم زکات خود را به دولت اسلامی می‌دهند و هم دولت اسلامی آن را گرفته مجدداً در راه تعیین شده از سوی اسلام به نفع جامعه مسلمین به مصرف می‌رسانند، این امر باعث تقویت رابطه بین امام و مردم خواهد شد که در نظام‌های تکافلی دیگر نیز قابل‌استفاده و موردنظر شارع است. از طرف دیگر به طور غیرمستقیم قدرت سیاست خارجی را بیش از پیش تقویت خواهد کرد.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

د- اثرات معنوی (تطهیر فرد و محبوب الهی شدن (تقرب الهی)، نورانیت فرد و جامعه)

در باب زکات آمده است:« خذ من اموالهم صدقه تطهرهم و تزکیهم بها»؛ بنابراین از اثرات پرداخت مالیات‌های اسلامی و هرگونه تکافل اقتصادی طهارت فرد و جامعه خواهد بود. همگان مشمول این آیه خواهند بود که: «ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله» که محبوب الهی شدن را نتیجه تبعیت و تقویت رابطه معنوی جامعه و ولی امر (حاکم) می‌داند و این محبوب شدن برکات بی‌شماری را در پی خواهد داشت که مهم‌ترین آن‌ها نورانیتی است که در گفتار ائمه علیهم‌السلام از آن بحث به میان می‌آید.

۷-٤. ویژگی‌های بیمه تکافل

این نظام بیمه‌ای دارای مشخصه‌های ذیل است:

- بیمه‌گذاران برای مصلحت جمع بین خودشان به طور فعال همکاری می‌کنند؛
- هر بیمه‌گذار در پیروی از اصول منافع مشترک برای کمک به آن‌هایی که به مساعدت نیاز دارند، حق بیمه خود را می‌پردازد؛
- سرشکن کردن خسارت‌ها و توزیع مسئولت بر اساس نظام صندوق مشترک صورت می‌پذیرد؛
- هدف از این بیمه کسب سود بی‌مورد به هزینه افراد دیگر نیست؛
- اجماع همه فقها و مراجع شیعه و سنی بر شرعی بودن آن؛
- تکافل نسبت به بیمه متعارف با اصول و ارزش‌های اسلامی چون تعدیل ثروت، تداول ثروت، رفاه عمومی، جلوگیری از استثمار و ارتقای روح اخوت همخوانی بیشتری دارد؛
- تکافل هماهنگی و همخوانی بسیار زیادی با سایر حوزه‌های مالیه اسلامی دارد. به عنوان مثال هم در بانکداری اسلامی و هم در تکافل از سازوکارهای عقود مضاربه و مشارکت بهره گرفته می‌شود؛
- تکافل مورد توجه اکثریت اهل تسنن است و لذا وسیله‌ای برای ارتقای سطح مناسبات میان شیعیان و اهل تسنن است؛

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

- یکی از اصول بیمه های تکافل تقسیم سود حاصله از فعالیت های شرکت به بیمه گذاران خود است به این صورت که در پایان سال سود اضافی خالص در میان بیمه گذاران آن‌ها توزیع می‌شود.

۷-۵. فرایند اجرای بیمه تکافل

فرایند اجرای بیمه تکافل بدین صورت است که ابتدا به یک شرکت سهامی یک دستمزد تناسبی ثابت یا (حق‌الوکاله) دستمزد مبتنی بر عملکرد (مضاربه) یا ترکیبی از هر دو پرداخت می‌شود، اگر در پرداخت خسارت کسری به وجود آید، عامل تکافل اجازه ندارد آن را پوشش دهد، در عوض او باید یک وام بدون بهره (قرض‌الحسنه) تدارک دیده و توسط مازادهای صندوق بیمه بازپرداخت شود. در تکافل بیمه‌گذاران، مشارکت‌کنندگان نام دارند.

۷-٦. روش‌ها و ظرفیت‌های قانونی در توسعه بیمه تکافل در کشور

شرکت‌های بیمه برای توسعه و بالا بردن بازده سرمایه‌گذاری‌های بیمه‌ای باید تلاش کنند سبد نقدینگی خود را اعم از دارایی‌های مالی خود متنوع و قابل‌دسترس کنند که در این میان بازدهی سرمایه‌گذاری‌ها باید با تعهدات فعالیت بیمه‌گری از نظر مدت و واحد پول همخوانی داشته باشد. به همین منظور شرکت‌های بیمه تکافلی اوراق قرضه اسلامی (صکوک) را برای تأمین نقدینگی‌هایشان منتشر می‌کنند. طبق دستور مؤسسه بیمه و بانکداری اسلامی، هیئت نظارتی توسط سرمایه‌داران تشکیل می‌شود و نقش آن‌ها نظارت بر نحوه عملکرد، نظارت بر سود به دست آمده از محصولات بیمه اسلامی و قضاوت در خصوص سازگاری با شرع این محصولات و سرمایه‌گذاری‌ها است. هیئت نظارت شرعی می‌بایست گزارش کتبی خود را ارائه و عدم مغایرت با قوانین شرع را تأیید کند. استفاده روزمره از دین توسط هیئت نظارت شرعی دو جنبه دارد. اول اینکه در دنیای پیچیده و فریبنده سرمایه‌گذاری حال حاضر دنیا آن‌ها تلاش می‌کنند به این سؤال جواب دهند که آیا درخواست جدید برای تبادلات و کار با شرع مطابقت دارد؟ دوم اینکه آن‌ها به‌طور گسترده‌ای در بازبینی عملکرد مالی مؤسسات تحقیق می‌کنند تا مطمئن شوند آن‌ها با شرع منطبق باشند. به طور معمول تصمیمات سرمایه‌گذاری در مورد سرمایه‌های شرعی توسط دو اصل رهبری می‌شوند. اول اینکه کل سرمایه‌گذاری باید به تأیید بازرسان شرعی برسد. برای این کار راهکار قانونی وجود دارد که به طور معمول باید کمیته‌ای شرعی در داخل شرکت تکافل تأسیس شود. این کمیته مسئول است

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

از شرعی بودن تمام معاملات شرکت اطمینان حاصل کند. شرکت عامل تکافل به عنوان امانت‌دار سهام‌داران باید از تنوع سرمایه‌گذاری، ریسک موجود و برگشت سود سرمایه هر نوع سرمایه‌گذاری مطمئن باشد.

۷-۷. الگوهای بیمه تکافل

تکافل سیستمی بر مبنای اصولی نظیر کمک متقابل (تعاون) و پرداخت داوطلبانه سهم مشارکت (تبرع) است به گونه‌ای که ریسک بین همه توزیع شود. می‌توان گفت تکافل مجموعه‌ای از الگوهای بیمه اسلامی است که به طور وسیع توسط علمای اسلامی پذیرفته شده است. از این روی به معرفی مهم‌ترین انواع الگوهای تکافل می‌پردازیم:

۷-۷-۱. الگوی مضاربه

مضاربه یکی از مدل‌های تکافل است که در آن بر اساس تقسیم سود و زیان بین شرکت عامل تکافل و بیمه‌گذار انجام می‌شود. شرکت عامل تکافل کارهای اجرایی را انجام می‌دهد در عوض سهمی از مازاد تعهد و سهمی از سود سرمایه را برمی‌دارد. سهم متناسب در سود بر اساس توافقنامه بین شرکت عامل تکافل و بیمه‌شوندگان تعیین می‌شود. تقسیم این سود (مازاد) بر اساس نرخ ۵۰-۶۰ درصد، ۵۰-۴۰ درصد، ۷۰-۳۰ درصد است.

۷-۷-۲. الگوی وکاله

در این مدل حق‌العمل به جای مازاد سود قرار می‌گیرد. درواقع شرکت عامل تکافل به عنوان نماینده (وکیل) بیمه‌گذاران در مقابل دریافت وجهی، سرمایه بیمه را مدیریت می‌کند. طبق بیمه وکاله، اگر مازاد تعهد سرمایه تکافل وجود داشته باشد باید فقط به بیمه‌گذاران برگردانده شود؛ زیرا تمام سرمایه متعلق به بیمه‌گذاران است. در هر دو مدل بالا، سهام دریافتی از شرکت‌های بیمه در صنایع سودآور سرمایه‌گذاری می‌شود. طبق شریعت این صنایع باید از لحاظ شرعی مورد تأیید باشند.

۷-۷-۳. الگوی تلفیقی

این مدل ترکیبی از الگوهای وکالت و مضاربه است. در این الگو عامل اجرایی، سهم از قبل توافق‌شده‌ای از پرداختی بیمه‌گذاران به علاوه سهمی از سود به‌دست‌آمده از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری را دریافت می‌کنند. برخی از ناظران مالی و سازمان‌های بین‌المللی الگوی تلفیقی را

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

توصیه می‌کنند؛ زیرا این الگو نقاط قوت الگوهای وکالت و مضاربه را داراست. به‌کارگیری الگوی مضاربه در فعالیت‌های سرمایه‌گذاری به کاهش مشکلات بین صاحبان سرمایه و عامل کمک می‌کند، در حالی که الگوی وکالت به عامل اجازه می‌دهد هزینه‌های اداری بیمه‌گری را پوشش دهد.

۷-۷-٤. الگوی وکالت- وقف

در مدل وکالت- وقف، عامل اجرایی با ارائه یک هبه اولیه یک صندوق وقف تشکیل می‌دهد. بیمه‌گذاران پرداخت‌هایی را به بخش تبرع صندوق وقف انجام می‌دهند که برای تسویه خسارت به کار می‌رود. عامل اجرایی بابت انجام امور بیمه‌گری، یک حق‌العمل ثابت دریافت می‌کند. انگیزه عامل اجرایی در این الگو مانند الگوی وکالت است اما الگوی وقف مشکل مهم و شرعی مالکیت وجوه پرداختی مشارکت‌کنندگان در الگوی وکالت را برطرف می‌کنند. امروزه اکثر شرکت‌های تکافلی مانند شرکت‌های سهامی عمل می‌کنند. شرکت‌های تکافلی سودمحور بوده و سرمایه آن‌ها مانند هر شرکت سهامی دیگری تأمین می‌شود. الگوی وکالت- وقف نیز طرفدارانی در کشورهای آسیای شرقی و جنوب شرقی مانند مالزی و اندونزی دارد؛ زیرا این الگو چندین مسئله شرعی را که در سایر الگوها وجود دارد برطرف می‌سازد.

۷-۷-۵. الگوی بیمه ایرانی

در الگوی بیمه‌ایرانی- اسلامی شرکت‌ها بر اساس بیمه مرسوم در چارچوب نظام مالی اسلامی فعالیت می‌کنند. تکافل با بیمه مرسوم (بیمه‌های بازرگانی متداول) از نظر جبران زیان‌های مالی مشابهت دارد، ولی چون تعدادی از محققان اسلامی بیمه مرسوم را با شریعت ناسازگار و آن را دارای عناصر غَرَر (بی‌اطمینانی و جهل) و مَیْسِر (قِمار) و ربا می‌دانند، تکافل را به جای آن معرفی کرده‌اند.[۱]

۱. رجوع کنید به (تکافل: بیمه اسلامی، (۲۰۰۲)) که علاوه بر آنکه کارکرد بیمه‌های مرسوم را دارد، از آن سه عیب به دور است و نهادی مالی‌ـاخلاقی به شمار می‌آید (صدیقی، ۲۰۰۰).

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

۷-۷-٦. الگوی تکافل اتکایی

تکافل اتکایی، ضرورتاً ابزاری برای کنترل ریسک است .درواقع این روش یک مدل ریسک‌گریزی است که شرکت تکافل واگذارنده به بیمه‌گران اتکایی متداول یا تکافل‌گر اتکایی متوسل می‌شود تا ریسک‌های بیمه شده اولیه را در صورتی که از حد ظرفیت خود بیشتر باشد، در برابر اوضاع نامطلوب آینده پوشش دهد.

شرکت‌های تکافل به دو علت عمده به بیمه‌های اتکایی متعارف وابسته هستند. اولاً تعداد بسیار کم شرکت‌های تکافل اتکایی پاسخگوی نیاز شرکت‌های تکافلی که هر روز تعداد و ظرفیت آن‌ها در حال افزایش می‌باشند، نیست. ثانیاً متصدیان تکافل به خاطر سابقه، دیرینه و تجربه شرکت‌های بیمه اتکایی، تعصب خاصی نسبت به آن‌ها دارند؛ زیرا توانایی بیشتری برای حمایت از تکافل‌گران با توجه به امکانات فنی و مالی خود دارند. هرچند قاعده کلی این است که متصدیان تکافل اجازه ندارند تا خودشان را از طریق بیمه اتکایی، بیمه مجدد کنند. ولی در غیاب یک تکافل اتکایی قوی به لحاظ مالی، علمای شریعت تنها به صورت موقت و به خاطر اضطرار به متصدیان تکافل اجازه می‌دهند که تا خودشان را از طریق بیمه اتکایی مرسوم بیمه کنند (آکوب، ۲۰۰۹)[1]. لذا با توجه به رشد فزاینده شرکت‌های تکافل، نیاز به یک صنعت تکافل اتکایی به یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر تبدیل شده است (عسگری و عظیم‌زاده آرانی، ۱۳۹۳).

ازجمله فواید بیمه اتکایی می‌توان به پراکنده کردن میزان تعهدات در مقابل خطرات، افزایش توان شرکت‌های بیمه در گسترش فعالیت خود، توانایی پذیرش و پوشش دادن انواع خطرات و معامله در حجم‌های مختلف مالی، ثبات عمل در امر پذیرش خطرات، امکان ارائه خدمات متنوع‌تر، امکان سرمایه‌گذاری بیشتر در فعالیت‌های بیمه‌ای، افزایش ظرفیت پذیرش ریسک و صدور بیمه‌نامه تنوع و بهبود سرمایه ریسک، پوشش حوادث فاجعه‌آمیز، ابزاری برای مدیریت ریسک انتقال و کسب تخصص در صنعت بیمه اشاره کرد.

1. Akoob

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

۸. بررسی وضعیت بیمه تکافل در ایران

ایران یکی از پیشگامان صنعت بیمه در میان کشورهای منطقه و آسیاست به طوری که نخستین قانون بیمه در ایران، در سال ۱۳۱۶ به تصویب مجلس شورای ملی رسید، ولی پس از حدود هشت دهه از تصویب و اصلاحات این قانون، هنوز صنعت بیمه کشور دچار چالش‌های جدی است. پایین بودن ضریب نفوذ بیمه در ایران به نسبت میانگین‌های جهانی، عدم تعامل مناسب با بازارهای جهانی در قبول و واگذاری بیمه اتکایی، بالا بودن قیمت تمام‌شده محصولات بیمه‌ای کشور، عدم حضور شرکت‌های بیمه‌ای تخصصی، وجود انحصار در بازار بیمه، فقدان فرایند سیستماتیک کارآمد تحقیق به منظور تولید و عرضه محصولات بیمه‌ای جدید و ارتقای کیفیت محصولات بیمه‌ای تولیدی موجود، عدم اهتمام جدی به امر آموزش نیروی انسانی در صنعت بیمه و نبود ارتباط منطقی میان آموزش‌های دانشگاهی با نیازهای واقعی بازار بیمه از عمده موضوعاتی است که هنوز در مورد آن باید اقدامات اساسی صورت پذیرد. علی‌رغم اینکه در ایران بیمه‌های تکافل راه‌اندازی نشده و بر اساس بررسی‌های به عمل آمده توسط پژوهشکده بیمه، ایران از لحاظ فقهی و شرعی با بیمه مشکلی ندارد و بیمه‌های تکافل نیز نیاز فعلی کشور نیست.

۸-۱. محدودیت‌های بیمه تکافل و بیمه اتکایی

با وجود فضای مثبت اقتصادی و رشد بالای صنعت تکافل محدودیت‌های عمده‌ای نیز در این خصوص وجود دارند. این محدودیت‌ها در ۶ موضوع عمده قابل‌تقسیم بندی است: مشتریان، رقابت، همگن‌سازی فعالیت‌ها، فضای بازار مالی، منابع انسانی و رعایت احکام شریعت.

۸-۱-۱. عدم آگاهی مشتریان از تکافل

در کشورهای مسلمان بسیاری از مشتریان یا به دلیل تصورات غلط دینی، مخالف بیمه‌اند یا هنوز از مزایای بیمه آگاهی ندارند. برخی مواقع حتی تکافل نیز به عنوان بیمه سازگار با شریعت تلقی نمی‌شود. افزایش آگاهی‌ها و اطلاعات در مورد تکافل حتی در مالزی که شرکت‌ها بیش از ۲۰ سال فعالیت داشته‌اند، یک ضرورت است. در گزارش اخیر (آگوست ۲۰۱۱) کشور سوئیس در مورد مصرف‌کنندگان در ۱۱ بازار آسیا، اقیانوسیه، فقط ۳۰ درصد پاسخ‌دهندگان مسلمان در مالزی گفته بودندکه اطلاعات خوبی در مورد تکافلدارند. با وجود این آگاهی پایین، در گزارش سوئیس آمده است که پاسخ‌دهندگان مسلمان ادراک و دریافت مثبتی از صنعت تکافل دارند.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

۸-۱-۲. رقابت با شرکت‌های بیمه‌ای مرسوم

شرکت‌های بیمه‌ای مرسوم با سابقه طولانی و برخورداری از صرفه‌های ناشی از مقیاس، فعالیت شرکت‌های تکافل را مشکل می‌کند .همچنین شرکت‌های تکافلی معمولاً هزینه‌های عملیاتی بالاتری به دلیل سازگاری با شریعت متحمل می‌شوند. به‌علاوه شرکت‌های تکافل باید در جهت افزایش آگاهی‌های مشتریان از ممتاز بودن محصولات تکافل در سازگاری بهتر با آموزه‌ها و ارزش‌های اسلامی تلاش کنند. نوع‌آوری در محصولات تکافل اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد. برای رفع نیازهای خاص جمعیت مسلمان در خاورمیانه محصولات تکافل خانواده جدید، مورد نیاز است.

عرصه دیگری که شرکت‌های تکافل می‌توانند در آن فعال باشند، تکافل خرد است که تأمین مالی برای افراد کم‌درآمد را فراهم می‌آورد. در درازمدت تکافل می‌تواند مسائل مربوط به پیری و کهولت سن را با ارائه محصولات پس‌اندازی بلندمدت رفع کند. به منظور رعایت اصول و استانداردهای احکام اسلامی، محصولات باید بر اساس قراردادهای ساده و شفاف و بدون هیچ‌گونه روزنه و راه گریزی طراحی شوند (مروری بر بیمه اسلامی، ۲۰۱۱).

۸-۱-۳. عدم توسعه محصولات و بازارهای مالی اسلامی

شرکت‌های بیمه باید به طیف وسیعی از دارایی‌های مالی نقدینه برای سرمایه‌گذاری دسترسی داشته باشند. بازدهی سرمایه‌گذاری‌ها باید با تعهدات فعالیت‌های بیمه‌گری از نظر مدت و واحد پول هم‌خوانی زیادی داشته باشد. به همین منظور، شرکت‌های بیمه مرسوم نوعاً در اوراق قرضه با بهره ثابت سرمایه‌گذاری می‌کنند. معادل اوراق قرضه با بهره ثابت در مالیه اسلامی از نظر سازگاری با شریعت، اوراق صکوک اسلامی است. در این میان صنعت رو به رشد تکافل باعث ایجاد تقاضا برای فرصت‌های سرمایه‌گذاری سازگار با شریعت گشته که آن نیز به توسعه بخش مالی کمک می‌کند. از طرف دیگر شکوفایی صنعت تکافل نیز وابسته به بازارهای سرمایه اسلامی توسعه یافته است. عدم توسعه و گسترش بازارهای اولیه صکوک و درنتیجه توسعه‌نیافتگی بازارهای ثانویه آن‌ها و لذا نقدشوندگی پایین آن‌ها در بازار ثانویه، آن را برای سرمایه‌گذاری هزینه‌بر می‌سازد.

۸-۱-٤. رعایت احکام و قواعد شریعت

تکافل و تکافل اتکایی هنوز صنایع نوپا هستند، درنتیجه بسیاری از فعالیت‌های بیمه مرسوم در مورد آن‌ها به کار گرفته شده است؛ اما در طول زمان، فعالیت‌ها و امورات بخش تکافل باید در درون

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

صنعت توسعه پیدا کند به گونه‌ای که تقسیم متقابل ریسک و همکاری مشترک میان مشارکت‌کنندگان محور کار قرار گیرد (همان).

۸-۱-۵. ضرورت همگن‌سازی

اگرچه شرکت‌های تکافلی به سمت الگوهای تجاری تلفیقی متمایل شده‌اند، اما عملیاتی شدن این امر در عالم واقع از شرکتی به شرکت دیگر به طور قابل‌توجهی متفاوت است. به عنوان مثال در حق‌العمل‌ها و ساختارها و همچنین قواعد توزیع مازادها، تفاوت وجود دارد. هرچند تنوع از جهاتی مطلوب است با این وجود همگن‌سازی، پیشرو توسعه و به‌کارگیری استانداردهای جهانی تکافل به نفع صنعت خواهد بود. همگن‌سازی بیشتر سردرگمی مصرف‌کنندگان را کاهش و جنبه کارایی هزینه فعالیت‌ها را ارتقا می‌دهد، همچنین از نقطه‌نظر تکافل اتکایی مفید است. برای توسعه تکافل در کشورهای توسعه‌یافته با جمعیت مسلمان چندفرهنگی یا حتی جمعیت غیرمسلمان همگن‌سازی یک عامل مهم است. هم‌گرایی مقرراتی در مورد تکافل می‌تواند به این فرایند کمک کند اما در بسیاری از کشورها، فضای مقرراتی هنوز به اندازه کافی برای توسعه تکافل مساعد نیست. همچنین در کشورهایی که مقررات خاص وجود دارد، تأکید اندکی بر وجوه اختلاف تکافل و بیمه مرسوم وجود دارد (همان منبع).

۹. نتیجه‌گیری

تکافل به عنوان یکی از الگوهای پرکاربرد در پوشش ریسک و بیمه مورد توجه محققان حوزه مالیه اسلامی و نیز فعالان بازارهای مالی به خصوص بازار محصولات بیمه‌ای در کشورهای مختلف جهان قرار گرفته است. مهم‌ترین ویژگی الگوی تکافل، تطابق آن با هر دو دیدگاه فقهی امامیه (شیعی) و عامه (سنی) است. در این گزارش از روش کتابخانه‌ای و اسنادی برای گردآوری مطالب استفاده شده است. آمار و گزارش‌های کشورهایی که سابقه مناسبی از این صنعت دارند ملاک عمل قرار داده شده است.

بررسی الگوهای تکافل و چالش‌ها و مشکلات توسعه بیمه تکافل و بررسی شرعی بودن فعالیت آن به منظور به‌کارگیری الگوهای تکافل برای تحت پوشش قرار دادن شرکت‌ها و افراد جامعه به عنوان جایگزین بیمه رایج با توجه به ویژگی‌های منحصربه‌فرد آن می‌تواند به شکوفاتر شدن اقتصاد منجر شود. این پژوهش سعی بر آن داشت تا به این جمع‌بندی برسد که این صنعت همان‌طور که با

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

شریعت منطبق است، حافظ منافع شرکت‌ها و تکافل‌شوندگان نیز است و با تلفیق مفاهیم بیمه رایج و مفاهیم شریعت، بیمه تکافل را جایگزین بیمه مرسوم در کشورهای اسلامی کند که در آینده این صنعت عنوان بدیل بیمه رایج باشد.

ازجمله چالش‌های پیش روی بیمه تکافل درکشورهای اسلامی به‌ویژه ایران می‌توان به عدم آگاهی و عدم اطلاعات در زمینه تکافل، رقابت‌پذیری کم به دلیل کوچک بودن نسبت به بیمه‌های مرسوم، همگن نبودن و عدم وجود استانداردهای بین‌المللی در تکافل، عدم توسعه محصولات، عدم وجود یا توسعه نیافتگی بازارهای مالی اسلامی، کمبود نیروی انسانی مجرب در تکافل و متخصص در مباحث شریعت، تطبیق قواعد اجرایی صنعت تکافل با شریعت، اشاره کرد. بر همین اساس برای گسترش صنعت تکافل باید فرهنگ‌سازی، ابتکار و خلاقیت و آموزش‌های عمومی صورت‌پذیر تا این صنعت را به صورت عمومی معرفی کند و نیز آموزش‌های تخصصی برای فعالان اقتصادی که تمایل به ورود در این عرصه را دارند، حائز اهمیت است، همچنین همگن‌سازی محصولات و استانداردسازی الگوهای تجاری و تدوین مقررات خاص این حوزه، حائز اهمیت است. شفاف‌سازی قانونی برای تکافل در ایران می‌تواند به رشد این بازارها سرعت بخشد. لذا تدوین مقررات و قوانین لازم برای این کسب‌وکار که فضای حقوقی مناسب و باکفایتی را برای این فعالیت در کشور فراهم آورد، بسیار ضروری است. توجه به تجارب سایر کشورها برای تدوین قوانین و مقررات می‌تواند به قانون‌گذاران کمک قابل‌توجهی ارائه کند.

۱۰. پیشنهادها

برای بسترسازی و امکان استفاده از ظرفیت رو به گسترش تکافل در کشورهای اسلامی به‌ویژه ایران موارد ذیل پیشنهاد می‌شود:

۱. تدوین برنامه‌های آموزشی در صدا و سیما و توجه به معرفی تکافل در برنامه‌سازی‌ها اهمیت به سزایی در معرفی صنعت تکافل و آگاهی مشتریان درباره مزایای صنعت تکافل نسبت به بیمه مرسوم خواهد داشت. علاوه بر آموزش‌های عمومی که این صنعت را به صورت عمومی معرفی می‌کند، آموزش‌های تخصصی برای فعالان اقتصادی مایل به ورود در این عرصه نیز حائز اهمیت است .معرفی ظرفیت‌های پیش روی این کسب وکار و بازارهای بین‌المللی بالقوه می‌تواند سرمایه‌گذاران را به این صنعت سوق دهد؛

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

۲. توسعه محصولات، همگن‌سازی و استانداردسازی الگوهای تجاری و مقررات حائز اهمیت است. ارائه‌دهندگان صنعت تکافل باید نوآوری محصولات خود را افزایش دهند و سطح بالاتری از خدمات را به مشتریان ارائه دهند صنعت تکافل باید قادر به درک تحولات مشتریان و تجزیه و تحلیل دقیق از نیازهای مشتریان برای توسعه محصولات بازار باشد و متمایل به مهندسی مجدد در طراحی محصولات و سودهای بسته‌ای مشتریان و همچنین گسترش رسیدن به مشتری در سراسر کانال‌های توزیع باشد؛

۳. با توجه به عدم سابقه صنعت تکافل در ایران، شفاف‌سازی قانونی برای تکافل به رشد این بازارها سرعت می‌بخشد. لذا تدوین مقررات و قوانین لازم برای این کسب‌وکار که فضای حقوقی مناسب و باکفایتی را برای این فعالیت در کشور فراهم آورد، بسیار ضروری است. توجه به تجارب سایر کشورها برای تدوین قوانین و مقررات می‌تواند به قانون‌گذاران کمک فراوانی ارائه کند؛

۴. توسعه و گسترش بازارهای اولیه صکوک و درنتیجه توسعه‌یافتگی بازارهای ثانویه و نقدشوندگی آن‌ها ورود به این صنعت را تسهیل می‌کند؛

۵. تربیت نیروهای متخصص در حوزه صنعت تکافل بسیار ضروری است؛ بنابراین ایجاد دروس و رشته‌های تخصصی رسمی در دانشگاه‌ها و به‌ویژه در دانشکده‌های بیمه و برگزاری دوره‌های آموزشی در سایر مراکز آموزشی و اجرایی گام مفیدی برای تربیت نیروی انسانی در این مسیر است. تدوین پایان‌نامه‌ها و انجام پژوهش‌های مرتبط در دستگاه‌های اجرایی برای گسترش اطلاعات عمومی و تخصصی لازم برای ایجاد و گسترش موفق این صنعت بسیار سازنده است؛

۶. توانایی فنی، یک حرکت کلیدی برای تعامل با مشتریان جدید و کاهش هزینه‌های عملیاتی است. اپراتورهای تکافل به منظور انطباق محصولات با نیاز مشتریان باید به دنبال یک تجزیه وتحلیل دقیق از نیازهای مشتریان باشند. اپراتورها باید از طریق مدل تقسیم‌بندی، مشتریان هدف خود را شناسایی کنند و به دنبال ایجاد نوآوری بیشتر در محصولات مشتریان هدف خود باشند.

لازم به ذکراست که اپراتورهای بزرگ تکافل برای ارائه پوشش لازم در مقابل ریسک، باید گزینه‌های یکپارچه‌سازی تکافل را در برنامه‌های خود بگنجانند.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

منابع

- **اسماعیلی گیوی، حمیدرضا** (۱۳۹۱). «مقایسه کارایی بیمه اسلامی (تکافل) و بیمه متعارف با استفاده از تحلیل سلسله مراتبی». *پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت*. دانشکده معارف اسلامی و مدیریت دانشگاه امام صادق (ع).
- **بیات، روح‌الله؛ حسین‌خانی، شیما** (۱۳۹۴). «بررسی الگوی بیمه اسلامی (تکافل)، مبتنی بر شریعت». کنگره بین المللی مدیریت، اقتصاد و توسعه کسب‌وکار.
- **توحیدی‌نیا، ابوالقاسم** (۱۳۸۶). «تکافل و اهمیت توسعه آن در صنعت بیمه کشور». *صنعت بیمه*. شماره ۴. شماره ۸۸
- **خسروشاهی، پرویز** (۱۳۸۷). «بیمه اتکایی اجباری: چالش‌ها و راهکارها». پانزدهمین همایش ملی و دومین همایش بین‌المللی بیمه و توسعه.
- **سراج‌زاده، سید محمدجواد** (۱۳۸۸). «تحلیل نظری مقایسه‌ای بیمه متعارف و تکافل». *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*. دانشگاه امام صادق (ع).
- **عسگری، محمدمهدی و حمیدرضا اسماعیلی گیوی** (۱۳۸۹). «صنعت تکافل: ویژگی‌ها، فرصت‌ها و چالش‌های پیش رو». *مجموعه مقالات نخستین همایش مالی اسلامی*. دانشگاه امام صادق (ع) و بانک کشاورزی. چاپ اول.
- **عسگری، محمدمهدی؛ عظیم‌زاده آرانی، محمد** (۱۳۹۳). « تحلیل مقایسه‌ای بیمه اتکایی و تکافل اتکایی و ارائهٔ راه‌کارهایی جهت اجرایی کردن تکافل اتکایی در جمهوری اسلامی ایران». *تحقیقات مالی اسلامی*. دوره ۳. شماره ۲. صص ۹۷-۱۲۸.
- **فطانت، محمد و علیرضا ناصرپور اسد** (۱۳۸۸). «مبانی تبدیل به اوراق بهادارسازی ریسک در شرکت‌های بیمه‌ای.*روزنامه دنیای اقتصاد*. شماره ۱۹۳۷.
- **کارتر، رابرت. ال** (۱۳۷۲). *بیمه اتکایی*. ترجمه هادی دستباز. انتشارات بیمه مرکزی ایران.
- **کریمی، آیت** (۱۳۶۶). «آشنایی با جنبه‌های عمومی بیمه اتکایی». بیمه مرکزی ایران. شماره ۲.
- **گروه کارشناسان شرکت سوئیس‌ری** (۱۳۷۲). *بیمه اتکایی بیمه‌های غیرزندگی*. ترجمه آیت کریمی. انتشارات بیمه مرکزی ایران. چاپ اول.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

- **گروه مطالعات اسلامی** (۱۳۸۶). پژوهشکده بیمه (وابسته به بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران).
- **گروه مطالعات اسلامی** (۱۳۹۱). پژوهشکده بیمه (وابسته به بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران).
- **محمدی‌مهر، محمدحسن** (۱۳۸۵). «بررسی تطبیقی نظام بیمه و تأمین اجتماعی با نظام تکافلی اسلام». *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*. دانشگاه امام صادق (ع).
- **معصوم بالله، مهد** (۱۳۸۹). *تکافل کاربردی و بیمه مدرن قوانین و اصول کاربردی*. ترجمه سید محسن روحانی. انتشارات دانشگاه امام صادق (ع). چاپ اول.
- **موسویان، سید عباس** (۱۳۸۶). *ابزارهای مالی اسلامی (صکوک)*. تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- **نکویی، لطف‌الله** (۱۳۷۷). «بیمه اتکایی در ایران». *نشریه بیمه آسیا*. بخش میزگرد.
- **یقینی، محمدرضا** (۱۳۷۹). «بررسی مبانی فقهی بیمه». *پایان‌نامه کارشناسی ارشد الهیات* (گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی). دانشکده معارف اسلامی و الهیات دانشگاه امام صادق (ع).

- **Abubakar Aliyu Ardoa, Buerhan Saiti** (2017) "Takaful Practice in Nigeria: History, Present and Future".
- **Akhtar vahid** (2008), "Potential of Takaful in Pakistan: Operational and Transformational Paradim", Dissertation of P.h.d, Pakistan.
- **Akhter & Khan, Cogent Economics & Finance** (2017),"GENERAL & APPLIED ECONOMICS RESEARCH ARTICLE Determinants of Takāfuland conventional insurance demand: A regional analysis"
- **Akoob, mahomed** (2009)," reinsurance and retakaful", wiley press.
- **Arbouna, Mohammed Burhan** (2000), "The Opertion Of Rrtakaful (Islamic Reinsurance) Protection", *Arab Law Quartely*, Vol. 15, No. 4.
- **Central Intelligence Agency**. (2016) "from Central Intelligence Agency Web". Retrieved November 28.
- **Golding, C** (2005), "Mohd, Islamic Insurance:Its Origins and Development", *Arab Law Quartely*, Vol.13, No. 4.
- **Golding, C** (2006), "Re-takaful (Islamic Re-insurance) Paradigm", http//.www.islamic-insurance.com.
- http://www.investopedia.com/terms/t/takaful.asp.
- **Jafar, Sohail** (2007), "Islamic Insurance, Trends Opportunities & The Future of Takaful". London. Euromoney Institution Investor PL.
- **Karachi Ma'sum Billah** (2003), Islamic Insurance (Takaful); Ilmieh Publisher; Kuala lampur, Malaysia.
- **Khanzada Shoaib** (2006)," Life Insurance, Workshop", 14 September.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]

- **Ramin Cooper Maysami and W. Jean Kown** (2002). "An Analysis Of Islamic Takaful Insurance, A Cooperative Insurance Mechanism", *Journal Of Insurance Regulation*, Vol. 18. No. 1.
- Site:https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ni.html Investopedia. (2016). "TakafulRetrieved December5, 2016",from Investopedia Web
- **Tarmidzi, mohd** (2008). "introduction to takaful, a presentation of mll basic course", Iranian insurance research & training center, Tehran.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-14]